

Keke koulussa – Kestävän kehityksen ohjelma

Taustamateriaali kalvosarjalle

Käyttäjälle

Keke koulussa -kalvosarjassa käsitellään suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kestävän kehityksen työn aloittamista peruskoulussa. Kalvosarjan ja tämän taustamateriaalin avulla voi kouluttaa esimerkiksi koulujen ympäristövastaavia, tai asiasta innostuneet voivat kouluttaa työtovereitaan omissa kouluyhteisöissään. Kalvosarjaa voi käyttää vapaasti sellaisenaan tai kalvoista voi koostaa oman kokonaisuuden. Kalvoissa käytettyjä kuvia ei ole lupa käyttää muissa yhteyksissä. Koulutuspaketti pohjautuu 4V-hankkeen julkaisuun Keke koulussa – Kestävän kehityksen opas. Oppaan pdf-versio sekä kalvosarja taustamateriaaleineen ovat ladattavissa osoitteesta www.4v.fi/kekekoulussa.

Sisällys

1. ALUKSI	2
Harjoitus 1: Keke-bingo.....	2
2. MIKÄ KEKE?	2
3. MIKSI KEKE?	4
Harjoitus 2: Miten maailma toimii?	5
4. KEKE-TYÖN KÄYNNISTÄMINEN	7
Harjoitus 3: Keke-työryhmän perustaminen	9
5. NÄIN KEKE KULKEE	9
6. KEKE OPSISSA	14
7. KEKE PALKITSEE.....	16
Liite 1: Keke-bingo.....	18
Liite 2: Miten maailma toimii?	19
Liite 3: Keke-työryhmän perustaminen	20
Liite 4: Keke-työn tavoitteet, aikataulut ja vastuut	23

1. ALUKSI

Kalvo 2

Aiheet

- Mikä keke?
- Miksi keke?
- Keke työn käynnistäminen
- Näin keke kulkee
- Keke opsissa
- Keke palkitsee

Tässä koulutuksessa tutustutaan koulujen kestävän kehityksen työhön. Aluksi tutustutaan kestävän kehityksen käsitteeseen ja pohditaan perusteita kestävän kehityksen työn tekemiselle. Seuraavaksi paneudutaan kestävän kehityksen työn käynnistämiseen käytännössä sekä kestävän kehityksen ohjelmatyön eri vaiheisiin lukuvuoden aikana. Lopuksi tarkastellaan kestävän kehityksen roolia opetussuunnitelman perusteissa sekä moninaisia kestävän kehityksen työn hyötyjä.

Harjoitus 1: Keke-bingo

Koulutuksen alkuun sopii Keke-bingo (ks. Liite 1), jonka avulla orientoidutaan aihepiiriin ja tarvittaessa tutustutaan muihin koulutuksen osallistujiin.

2. MIKÄ KEKE?

Kalvo 3

Mikä keke?

”Laittaa haarniskan päälle. Syö hyvin, että luut vahvistuu.”

Osma 10 v., koululainen

”Pyritään vähentämään ihmisten vaikutusta ympäristöön niin, että kehitys jatkuisi tulevaisuudessakin ilman pahempia takaiskuja.”

Kuutti 15 v., koululainen

”Ympäristö- ja luontoarvot otetaan huomioon jo suunniteltaessa hankintoja tai toimintoja koulumaailmassa.”

Johanna, alakoulun opettaja

Kestävä kehitys eli tuttavallisemmin keke on monimutkainen ja poliittinenkin käsite, jolle ei ole olemassa yhtä, yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Yleensä kekeen liitetään neljä ulottuvuutta: ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Kekeen voi liittää monenlaisia näkökulmia, mutta loppujen lopuksi tavoite lienee kuitenkin yhteinen – määritelmästä riippumatta.

Kalvo 4

Käsitteitä ja määritelmiä

Kestävä kehitys on tavoitteellista yksilöiden ja yhteisöjen toiminnan muuttamista ja sovittamista luonnon reunaehtoihin. Tavoitteena on taata terveelliset, turvalliset ja oikeudenmukaiset elämisen mahdollisuudet nykyisille ja tuleville sukupolville sekä turvata ympäristön kantokyvyn ja luonnon monimuotoisuuden sekä kulttuurien kirjon säilyminen.

Tämän kalvosarjan lähtökohtana on kalvossa 4 esitetty kestävän kehityksen määritelmä. Kestävän kehityksen saavuttamiseen tarvitaan sekä yksittäisten ihmisten että pienempien ja suurempien yhteisöjen päätöksiä ja aktiivista toimintaa.

Kestävään kehitykseen liittyy sekä ihmisen että muun luonnon näkökulma. Tavoitteena on toimia siten, että meidän kaikkien, sekä ihmisten että muiden eliöiden olisi hyvä elää tällä maapallolla. Luonto asettaa rajat, joiden puitteissa voimme pyrkiä tähän tavoitteeseen.

Kalvo 5

Käsitteitä ja määritelmiä

Kestävän kehityksen kasvatusta / ympäristökasvatusta on kasvatuksellista toimintaa, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muuttuvat kestävän kehityksen mukaisiksi.

Kasvatuksen yhteydessä kestäväan kehitykseen liittyy oikea käsiteviidakkko. Puhutaan esimerkiksi luontokasvatuksesta, kestävän kulutuksen kasvatuksesta, tulevaisuuskasvatuksesta, demokratiakasvatuksesta, ympäristövalistuksesta... Hyvä kattokäsite on kestävan kehityksen kasvatusta (tai samaa tarkoittava ympäristökasvatusta), joka kattaa koko keke-työn kentän.

Koulujen tehtävä on tukea lasten ja nuorten kasvua kestäväan elämäntapaan ja koulut ovatkin keskeisiä kestävan kehityksen kasvatuksen toimijoita. Kestävä kehitys ei ole ylimääräinen asia, vaan koulun arjen olennainen osa, jonka kuuluu näkyä sekä opetuksessa että koko toimintakulttuurissa. Erityisesti pienempien oppilaiden

näkökulmasta kestävä kehitys tarkoittaa hyvin konkreettisia asioita, kuten kavereista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävämpien arkikäytäntöjen oppimista.

Kalvo 6

Osallisuus on yksilön kokemus omien kykyjen riittävydestä, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössä. Osallisuuden kokeminen edellyttää sitoutumista toimintaan yhteisten asioiden parantamiseksi.

Koulun arki tulisi järjestää siten, että ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän ja että oppilaat pääsevät osallistumaan päätöksentekoon sekä kestävä kehityksen työn suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppilaiden osallistuminen onkin keskeisessä asemassa koulujen kestävä kehityksen työssä. Keke-työ liitetään myös opetukseen opetussuunnitelman mukaisesti luokka-asteelle ja oppiaineeseen sopivalla tavalla.

Keke-kasvatuksen, osallisuuden ja useiden muiden keke-kasvatuksen maailmaan liittyvien käsitteiden määritelmät on koottu julkaisuun Rakkaalla lapsella on monta nimeä – Ympäristökasvatuksen käsitteiden määritelmäluonnos, jonka sähköisen version voi ladata osoitteesta www.kierratyskeskus.fi/hankkeet/kasitteiden_maarittely.

3. MIKSI KEKE?

Kalvo 7

Miten maailma toimii?

Maailma ei ole aivan mallillaan. Maapallolla on kuumetta ja yhteiskunnat yskivät. Elämme yli luonnonvarojemme ja jatkuva talouskasvu on saanut pääroolin tulevaisuuden tekijänä. Sen sijaan ihmisen ja muun luonnon hyvinvointi sekä oikeudenmukaisuus ja rauhan rakentaminen on jätetty sivuosaan. Myös maailman kulttuurien rikkaus kielineen, perinteineen ja viisauksineen on jäämässä globaalin kulutuskulttuurin jalkoihin. Tilanne ei kuitenkaan ole toivoton – ongelmat ovat ratkaistavissa, kunhan ryhdytään heti toimiin.

Kestävä kehitys hahmotetaan usein ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen näkökulman kautta. Ekologinen ulottuvuus on kestävä kehityksen perusta, sillä olemme täysin riippuvaisia luonnosta ja sen toiminnoista sekä ekologisin olentoina että järjestäytyneinä yhteiskuntina. Maapallo pärjää kyllä, mutta meille ihmisille ekologisesti kestävä elämäntavan tavoittaminen on elintärkeää.

Harjoitus 2: Miten maailma toimii?

Keskeisten ympäristöongelmien ja niiden ratkaisumahdollisuuksien hahmottamiseksi on hyvä kerrata maapallon toiminnan peruseriaatteet (ks. liite 2).

Kalvo 8

Maapallo + energia virtaa

Energia virtaa

Aurinko on maapallon energian lähde, ja elämä maapallolla tarvitsee jatkuvasti uutta energiaa auringosta. Kasvien viherhiukkaset nappaavat talteen auringon energiaa ja tuottavat sen avulla vedestä ja hiilidioksidista sokereita. Näin kasvit kutovat pohjan kaikille maailman ravintoverkoille. Samalla ilmakehään vapautuu happea.

Kalvo 9

Maapallo + energia virtaa + aine kiertää

Aine kiertää

Vettä, hiiltä ja muita aineita on maapallolla rajallinen määrä, ja ne kiertävät luonnon ja yhteiskuntien prosesseissa yhä uudelleen. Esimerkiksi vesi on jatkuvassa liikkeessä ilmakehän, vesikehän ja maaperän välillä. Maaperä huolehtii veden puhdistuksesta, vesistöt ja jäätiköt veden varastoinnista ja tuulet sateiden kuljettamisesta.

Olemme osa energiavirtaa ja aineen kiertoa

Koulun kautta kulkee energiaa, vettä ja materiaaleja, jotka ovat peräisin luonnosta ja päätyvät jonnekin ympäristössämme. Paperi on tehty puusta, elektroniikka maaperän metalleista, muovitavara öljystä jne. Koulun kautta kulkeva energia muuttuu lämmöksi ja materiaalit esimerkiksi jätevedeksi ja kiinteiksi jätteiksi. Jätteet joko kierrätetään uudelleenkäyttöön, kompostoidaan, poltetaan energiaksi tai läjitetään kaatopaikalle.

Maapallon, eliöiden ja ihmisyhteiskuntien muodostaman monimutkaisen kokonaisuuden yhdessä osassa tapahtuvat muutokset voivat vaikuttaa toisiin osiin yllättävällä ja kohtalokkaallakin tavalla. Ihmisten toimien seuraukset ovat niin suuria, että on syytä toimia harkiten ja määrätietoisesti. Kestävän tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan tahtoa ja työtä kaikilla tasoilla: yksin ja yhdessä, kodeissa ja kouluissa, kunnissa ja yrityksissä, kansallisesti ja kansainvälisesti. Nyt ja lähivuosina tehtävät päätökset vaikuttavat ratkaisevasti siihen, millaisessa maailmassa ja millaisin edellytyksin ihmiset voivat jatkossa elää tällä planeetalla.

Kalvo 10

Miksi keke?

- Koulujen keke-työllä on merkittävä rooli vastuullisten ympäristökansalaisten kasvamisessa
- Keke-työllä voidaan parantaa koulu yhteisön hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta
- Keke-työn avulla säästetään vettä, energiaa ja luonnonvaroja nyt ja tulevaisuudessa
- Usein säästyy myös rahaa

Asuminen, liikkuminen ja ruokailu ovat keskeisiä tekijöitä elämässämme ja aiheuttamassamme ympäristökuormituksessa. Jokainen voi vaikuttaa niihin omilla valinnoillaan ja ottaa siten kantaa paremman tulevaisuuden puolesta. Samat tekijät ovat läsnä myös koulumaailmassa, jossa tulevia vastuullisia ympäristökansalaisia kasvatetaan ja koulutetaan.

Kaiken toimintamme ja siihen liittyvien päätösten takana on ihminen tai yksittäisistä ihmisistä koostuva joukko. Kaikilla ratkaisuiltamme on vaikutuksia maailmaan ympärillämme. Jokainen on siksi vastuussa omasta toiminnastaan toisille ihmisille, muille eliöille ja tuleville sukupolville. Jokainen voi myös muuttaa elämäänsä ja vaikuttaa esimerkillään lähellä elävien mielipiteisiin ja toimintaan.

Kalvo 11

Keke kuuluu kaikille!

- Koulu on kuin pieni yhteiskunta
  - päätöksenteko ja vaikuttaminen
  - kokonaisvaltainen lähestyminen opetuksessa ja arjessa
- Yhteisöllinen ja osallistuva toimintakulttuuri
  - koko koulu yhteisö
  - sidosryhmät

Koulu on kuin pieni yhteiskunta, jossa voi harjoitella päätöksentekoon osallistumista ja valinnoilla vaikuttamista. Oman luokan ja koko koulun pienistä ja isommistakin valinnoista keskusteleminen ja äänestäminen sekä omien mielipiteiden perusteleva harjoitus on hyvää harjoitusta. Myös lähialueen asioihin voi vaikuttaa esimerkiksi tempaisemalla lähimetsikön säilyttämisen puolesta tai kirjoittamalla paikallislehden yleisönosastolle.

Kestävän tulevaisuuden puolesta tehtävään työhön kannattaa ryhtyä yhteisvoimin kouluyhteisössä ja muiden kumppaneiden kanssa. Yhteistyöllä on rajattomasti muotoja ja mahdollisuuksia – alueellisista juhlista yhteisiin hankintoihin ja naapurivasta kansainvälisiin projekteihin.

Yhteisöllisen ja osallistavan toimintakulttuurin kehittäminen parantaa vuorovaikutusta ja tiedonkulkua kodin ja koulun välillä. Myös arvokeskustelun käyminen vanhempien kanssa on tärkeää – miksi koulun toiminnassa korostetaan kestävän kehityksen näkökulmaa? Toisaalta koulujen kannattaa ottaa vanhempien osaaminen aktiivisesti käyttöön silloin, kun suunnitellaan keke-työtä ja muutakin toimintaa. Lasten vanhemmilla voi olla vankkaa osaamista ja luovia ideoita koulun keke-työn kehittämiseen.

Verkostoituminen muiden kestävän kehityksen kasvatuksesta kiinnostuneiden koulujen kanssa kannattaa. Joku on varmasti jo pohtinut samoja kysymyksiä ja saattanut löytää ratkaisunkin niihin. Konkarit kertovat mielellään onnistuneista kokemuksista ja vastaan tulleista haasteista.

4. KEKE-TYÖN KÄYNNISTÄMINEN

Kalvo 12

Keke-työn käynnistäminen

- Kaikkea ei voi tehdä kerralla
→ keskittyminen yhteen teemaan
- Yhteinen päätös ja tutustuminen aiheeseen
- Työnjako
- Resurssit
- Kestävän kehityksen ohjelma auttaa työn suunnittelussa ja toteuttamisessa!

Uusien toimintatapojen oppiminen vaatii harjoittelua. Kun edetään rauhallisesti, vältetään muutosvastarintaa. Kaikkea ei kannata yrittääkään tehdä heti, vaan keskittyminen yhteen teemaan kerrallaan on paikallaan ja auttaa todellisiin tuloksiin pääsemisessä. Koska kestävän kehityksen työ vaikuttaa jokaisen arkeen, on sen toteuttamisessa oltava hienovarainen mutta päättäväinen.

Keke-työ ei käynnisty itsestään. Tarvitaan selkeää työnjakoa sekä tekijöitä, joille varataan työaika. Ennen keke-työn vauhtiin pääsyä tarvitaan yhteinen aloittamispäätös. Rehtorin rooli on tärkeä. Hän on työn mahdollistaja ja parhaimmillaan myös innostaja ja aktiivinen toimija. Keke-työtä sekä siihen liittyviä toiveita ja huolia käsitellään opettajien ja muun henkilökunnan yhteisessä kokouksessa ja mahdollisuuksien mukaan koko kouluyhteisön tapaamisessa. Asia otetaan myös vanhempainillan keskustelunaiheeksi.

Keke-työ saa hyvän alkusysäyksen, jos mahdollisimman moni henkilökunnan jäsenistä pääsee innostavaan koulutukseen. Koulutuksessa saa tarpeellista tietoa ja pääsee vaihtamaan ajatuksia muiden aihetta työstävien kanssa. Lisäksi koulutuksissa punoutuu kuin itsestään tärkeä vertaistukiverkosto, josta voi olla vuosien varrella paljon apua. Voitte myös pyytää asiantuntijan kouluttamaan omalle koululle. Hyvä vaihtoehto koulutukselle on tutustumiskäynti kouluun, joka on jo ratkaissut alun hankaluudet.

Kalvo 13

Kestävän kehityksen ohjelma Työväline kestävän elämäntavan oppimiseen

Ohjelmaan kirjataan koulun **tavoitteet** kestävän kehityksen edistämiseksi **opetuksessa, kasvatuksessa ja arjessa.**

Jotta asiat tulisivat myös oikeasti tehdyksi, ohjelmassa sovitaan **toimenpiteistä, vastuista, aikataulusta, resursseista ja seurannasta.**

Ohjelmaa **päivitetään** itsearvioinnin perusteella vuosittain.

Kestävän kehityksen ohjelma on käytännönläheinen vuosisuunnitelma keke-työn tueksi. Ohjelma sopii hyvin osaksi muuta koulun vuotuisen toiminnan suunnittelua. Keke koulussa -oppaassa on mallilomake, jota voi käyttää apuna keke-ohjelman laatimisessa.

Kalvo 14

Kestävän kehityksen periaatteet

Kestävän kehityksen ohjelman yhteyteen tai esimerkiksi osaksi koulun toiminta-ajatusta tai opsia kirjataan myös kestävän kehityksen **arvot** ja **toimintaperiaatteet.**

Lisäksi kuvataan **työn organisointi** sekä oppilaiden ja henkilökunnan **osallistumisen tavat.**

Periaatteita **tarkastellaan kriittisesti** muutaman vuoden välein.

Yhdessä sovitut näkemykset koulun kestävän kehityksen arvoista, päämääristä ja toimintatavoista muodostavat *koulun kestävän kehityksen periaatteet.*

- Miksi keke-työtä tehdään?
- Mitkä ovat sen tärkeimmät tavoitteet?
- Miten keke näkyy toiminta-ajatuksessa, opetuksessa, arjessa ja johtamisessa?
- Miten oppilaat ja henkilökunta osallistuvat keke-työhön?

Kestävän kehityksen periaatteet voidaan kirjata erikseen tai ne voivat olla osa koulun yleistä toiminta-ajatusta tai opetussuunnitelmaa. Kestävän kehityksen periaatteita ei tarvitse kuvailla pitkästi, mutta niiden ajantasaisuutta ja tavoitteita on syytä tarkastella kriittisesti 2–4 vuoden välein. Keke koulussa -oppaassa on malliteksti, jota voi käyttää apuna keke-periaatteiden laatimisessa.

Harjoitus 3: Keke-työryhmän perustaminen

Keke-työryhmän perustaminen voi tuntua haastavalta tehtävältä muutenkin kiireisen arjen ja erilaisten näkemysten keskellä. Rooliharjoituksen kautta voidaan pyrkiä ymmärtämään kouluyhteisön eri toimijoiden näkemyksiä (ks. liite 3).

5. NÄIN KEKE KULKEE

Koulun keke-työryhmä ja vuoden teeman valinta

Kalvo 15

Näin keke kulkee

1. Koulun keke-työryhmä

Aluksi perustetaan **keke-työryhmä**, jossa on jäseninä opettajien ja muun henkilökunnan edustajia sekä mahdollisuuksien mukaan myös oppilaita. Oppilaat voivat osallistua myös oman keke-ryhmän kautta.

Valitaan yhdessä vuoden **keke-teema**.

Kestävän kehityksen työ perustuu jatkuvan parantamisen periaatteeseen ja se etenee järjestelmällisesti lukuvuoden aikana. Vuoden aluksi perustetaan keke-työryhmä, jossa on jäseninä opettajien, johdon ja muun henkilökunnan sekä oppilaiden edustajia. Työryhmä ohjaa keke-työn suunnittelua ja toteutusta koulussa. Mitä laajemmin kouluyhteisön erilaiset toimijat ovat edustettuina ryhmässä, sitä monipuolisemmin kekeä voidaan edistää. Työryhmä huolehtii, että keke pysyy pinnalla koko vuoden ajan ja että työtä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan määrätietoisesti.

Oppilailla voi myös olla oma keke-ryhmä. Keke-ryhmä osallistuu keke-työn suunnitteluun ja tuo siihen lasten ja nuorten näkökulman. Keke-ryhmään voi osallistua eri-ikäisiä oppilaita tai ryhmän toiminta voi olla esimerkiksi tietyn luokkasteen vastuulla.

Koulun keke-työryhmän onnistunut toiminta edellyttää, että työlle on varattu riittävästi aikaa. Arkisen työn lisäksi tarvitaan mahdollisuuksia keskusteluun, ideointiin ja hauskanpitoon. On myös huolehdittava, että arvokas työ saa ansaittua kiitosta ja kehuja.

Kalvo 16

Esimerkkejä keke-teemoista (talokuva)

- Kestävä kulutus ja hankinnat
- Kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus
- Vaikuttaminen
- Energian säästäminen
- Turvallisuus
- Veden säästäminen
- Lähiympäristö
- Kestävät ruokavalinnat
- Yhteisöllisyys
- Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys
- Luontosuhde ja luonnossa oppiminen

Kaikkea ei pidä yrittää tehdä kerralla, vaan lukuvuodelle valitaan keke-teema, joka tuntuu vaativan erityishuomiota tai on muuten ajankohtainen omassa koulussa. Keken teemat ovat moninaiset, ja kuvassa on esitetty vain joitakin mahdollisia lähestymistapoja.

Lähtötilanteen kartoitus

Kalvo 17

Näin keke kulkee

2. Lähtötilanteen kartoitus

Vuoden keke-työ käynnistyy **lähtötilanteen kartoituksella**, johon oppilaat osallistuvat.

Kartoitus voi käsitellä esimerkiksi vuoden teeman toteutumista arjessa ja opetuksessa tai oppilaiden sekä henkilökunnan tietoja ja toimintaa vuoden teemaan liittyen.

Vuoden teemaan liittyvä kartoitus auttaa hahmottamaan lähtötilanteen ja ohjaa työtä oikeaan suuntaan. Kartoituksessa ei kannata luottaa mielikuviin ja itsestäänselvyyksiin, vaan asiat tarkastetaan menemällä paikan päälle esimerkiksi henkilökunnan tiloihin, sähkökaapille tai jätekatokseen.

Esimerkiksi energiateemassa voidaan mitata kulutus sähkömittarista ja kartoittaa turhaan päällä olevat laitteet. Oppilaille ja opettajille voidaan tehdä kysely energiatietämyksestä.

Oppilaat osallistuvat kartoitukseen ikäryhmälle sopivalla tavalla. He voivat tehdä omia kartoituksiaan vuoden teemaan liittyvistä tiedoista ja taidoista tai toteuttaa vaikkapa yllätystarkastuksia, jotka liittyvät valojen sammuttamiseen, lajitteluun tai pyöräilykypärän käyttöön. Lisäksi henkilökunnalta, oppilailta ja vanhemmilta voidaan kerätä tietoja ja mielipiteitä vuoden varrella.

Koulun keke-ohjelma

Kalvo 18

Näin keke kuulee

3. Keke-ohjelman suunnittelu

Kartoituksen tulosten perusteella suunnitellaan keke-ohjelman **tavoitteet ja toimenpiteet.**

Henkilökunta ja oppilaat osallistuvat ohjelman suunnitteluun. Opettajat ideoivat yhdessä teeman kytkemisen opetukseen.

Kartoituksen tulosten perusteella valitaan kehittämiskohteet ja laaditaan koulun kestävä kehityksen ohjelma. Ohjelmaan kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet sekä vastuut, aikataulut ja resurssit. Vuodelle kannattaa asettaa vain muutama konkreettinen tavoite, jotta niiden toteuttamiseen on realistiset mahdollisuudet. On myös päätettävä, miten tavoitteiden toteutumista mitataan.

Esimerkiksi energiateemassa tavoitteena voi olla opettajien ja oppilaiden energiatietämyksen parantaminen sekä koulun sähkönkulutuksen vähentäminen lukuvuoden aikana 10 %:lla.

Keke-työryhmä vastaa ohjelman laatimisesta ja seurannasta. Henkilöstö ja oppilaat osallistuvat ohjelman suunnitteluun. Opettajat ideoivat yhdessä, miten teema tuodaan osaksi opetusta.

Esimerkiksi energiateemassa oppilaat voivat tehdä tarkastusiskuja, joilla selvitetään ylimääräisten valojen ja tietokoneiden päällä olo. Teema voidaan kytkeä useiden oppiaineiden opetukseen ja lisäksi voidaan osallistua koko koulun voimin Energiansäästöviikkoon.

Keke koulussa -oppaassa on mallilomakkeita kartoitusten ja ohjelman laatimisen tueksi. Työn suunnittelun apuna voi käyttää myös tämän taustamateriaalin liitteenä olevaa taulukkoa (ks. liite 4).

Teeman toteutus

Kalvo 19

Näin keke kulkee

4. Teeman toteutus

Toteutuksessa varmistetaan **toiminnallisuus**, teeman näkyminen **arjessa**, oppilaiden **osallistuminen** sekä **yhteistyö** koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

Keke-työtä tehdään koko vuoden ajan.

Keke-työtä tehdään askel kerrallaan koko toimintavuoden ajan ja monessa eri muodossa. Koko kouluyhteisö opettelee uusia arkikäytäntöjä: vuoden teema otetaan huomioon johtamisessa, opetuksessa sekä ylläpito- ja tukitoiminnoissa.

Yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista edistetään tiedotuksella, tempauksilla ja koulutuksella. Keke-asioista tiedotetaan säännöllisesti vanhemmille ja yhteistyötahoille. Oppilaat ovat tärkeitä viestien suunnittelijoita ja viejiä. Kestävän kehityksen käytännöistä kerrotaan myös uusille henkilökunnan jäsenille ja oppilaille.

Energiateemassa mahdollisia yhteistyötahoja ovat esim. kunnan tekninen toimi, Motiva, tutkimuslaitokset tai energiayhtiöt.

Loppukartoitus ja arviointi

Kalvo 20

Näin keke kulkee

5. Loppukartoitus

Vuoden aluksi tehty **kartoitus toistetaan** vuoden päätteeksi, jotta voidaan arvioida tavoitteiden toteutumista.

Sen jälkeen valitaan uusi teema seuraavalle vuodelle.

Tavoitteiden toteutumista arvioidaan loppukartoituksella, jossa tarkastellaan samoja asioita kuin alkukartoituksessa. Jos kestävän kehityksen työ on toteutunut hyvin, seuraavalle vuodelle voi valita uusia tavoitteita, joilla syvennetään saman teeman käsittelyä, tai kokonaan uuden teeman ja tavoitteet. Jos työ on onnistunut suunniteltua vaatimattomammin, voi jatkaa seuraavana vuonna saman teeman parissa. Liian haasteellisen teeman voi myös jättää hautumaan ja sen sijaan jatkaa työtä uuden teeman parissa uudella innolla.

Ensimmäisen vuoden jälkeen tavoitteet kannattaa asettaa korkeammalle ja pyrkiä aktiivisempaan oppilaiden osallistumiseen ja monipuolisempaan teemojen käsittelyyn.

Keke-työn kaikissa vaiheissa kannattaa muistaa osallistujien aktiivinen kiittäminen ja kehuminen. Tämä kannustaa jatkamaan tärkeää työtä ja tekee siitä hauskeempaa!

Kalvo 21

Keskeistä keke-työssä

- Kouluyhteisön sitoutuminen ja motivaatio
- Oppilaiden osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen
- Kestävän kehityksen näkyminen arjessa ja opetuksessa
- Yhteistyö luokkien välillä ja alueen toimijoiden kanssa
- Viestintä, jolla tuetaan yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista
- Jatkuvan parantamisen periaate

6. KEKE OPSISSA

Kalvo 22

Keke opsissa

- *Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.*
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004
- Keke näkyy opetussuunnitelman perusteissa
  - Arvopohja
  - Aihekokonaisuudet
  - Kaikki oppiaineet

Kestävällä kehityksellä on näkyvä asema opetussuunnitelmien perusteiden (2004) arvopohjan kuvauksessa. Keke liittyy myös kaikkiin opetussuunnitelman perusteiden aihekokonaisuuksiin ja oppiaineisiin. Kun keke-työ kytketään opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen ja sitä käsitellään käytännönläheisesti eri oppiaineiden näkökulmista, opittu ei jää irralliseksi, vaan sille alkaa löytyä liitoskohtia jokaisen omasta elämästä.

Kalvo 23

Oppiaineiden yhteistyö ja monipuoliset kokonaisuudet

- Ajattelun taidot ja kokonaisuuksien ymmärtäminen
- Toiminnallisuus, kokemuksellisuus ja elämyksellisyys erilaisissa oppimisympäristöissä
- Ympäristöherkkyys ja -tietoisuus
- Omilla valinnoilla vaikuttaminen ja vastuun kantaminen

Oppiaineiden yhteistyössä on itua. Esimerkiksi energian- tai vedensäästöön liittyen voi tehdä kulutusmittauksia fysiikassa, tilastoja matematiikassa sekä mielikuvituskellista raportointia äidinkielessä ja kuvataiteessa. Millainen olisikaan biologian, ruotsin, historian ja musiikin yhteinen metsäprojekti?

Monipuolisissa kokonaisuuksissa ajattelun taidot ja kokonaisuuksien ymmärtäminen kehittyvät. Teemasta ja oppiaineesta riippumatta opetuksessa korostetaan toiminnallisuutta, kokemuksellisuutta ja elämyksellisyyttä erilaisissa oppimisympäristöissä. Myös ympäristöherkkyyden ja -tietoisuuden kehittäminen, omilla valinnoilla vaikuttaminen sekä vastuun kantaminen kannattaa huomioida opetusta suunniteltaessa.

Kalvo 24

OPS-lähtöisyys ja osallisuus

- Esimerkinä Hiidenkiven peruskoulu

- Lukuvuoden teemana energiansäästö
- Jokainen halukas opettaja toteutti aiheeseen liittyvän projektin opettamansa oppilasryhmän kanssa
  - Mitä energiaan tai energiansäästöön liittyviä teemoja on oman oppiaineen opsissa?
  - Mitä oppisisältöjä voi toteuttaa energiansäästöteeman avulla?
- Projektit toteutettiin opetussuunnitelman mukaisesti ja normaalin koulutyön puitteissa kahden kuukauden aikana
- Projektien tuloksia esiteltiin koulun yhteisillä ympäristömessuilla

Esimerkki

Helsinkiläisen Hiidenkiven peruskoulun ympäristökasvatuksen kehittämistyössä ohjenuorana on, että ympäristökasvatus on opetussuunnitelmalähtöistä, oppilaita osallistavaa ja läsnä koulun arjessa. Lukuvuonna 2009–2010 Hiidenkiven peruskoulun kestävä kehityksen ohjelman teemana oli energiansäästö. Teeman suunnittelu ja toteutus tapahtui normaalin koulutyön puitteissa ja opetussuunnitelman mukaisesti. Opettajat miettivät, mitä energiaan tai energian säästöön liittyviä teemoja oman oppiaineen opsissa on sekä mitä oppisisältöjä voi opettaa energiansäästöteeman puitteissa. Oppilasryhmien projekteja esiteltiin koulun yhteisillä ympäristömessuilla.

Kalvo 25

Hiidenkiven peruskoulun ympäristömessut

-Esimerkkejä eri luokkatasoilta

- 3.-luokkalaiset opiskelivat lausetyyppäjä ja diagrammien tekoa toteuttamalla haastattelututkimuksen energiansäästöstä
- 6.-luokkalaiset opiskelivat fykessä öljyn jalostusta muoviksi ja tekivät tietopisteen aiheesta
- 8.-luokkalaiset kirjoittivat äidinkielessä mielipidekirjoituksia ympäristöteemasta
- 9.-luokkalaisten englanninryhmät tekivät luonnonsuojeluaiheisia esityksiä ja liikunnan ja terveystiedon ryhmä piti Positiivisen energian huonetta, jossa kävijät saivat nauttia mm. rauhoittavasta musiikista ja hieronnasta
- Valinnaiskurssi esitti ympäristödraamaa

Lisäksi messuilla mm. nähtiin 1.- ja 2.-luokkalaisten kierrätysmateriaalitaidetta sekä tutustuttiin 4.-luokkalaisten yllin tunnilla toteuttamaan Pelloilta pöytään -kokonaisuuteen, jossa hyödynnettiin koulun kasvimaata ja kotitalousluokkaa.

Lisää oppiainekohtaisia esimerkkejä on koottu Keke koulussa -oppaaseen (s. 44–50).

7. KEKE PALKITSEE

Kalvo 26

Keke palkitsee

- Motivointi, kiittäminen ja kehuminen keke-työn kaikissa vaiheissa
- Keke-työ on myös hauskanpitoa
- Uudet oppimisympäristöt ja menetelmät innostavat
- Hyvin tehdylle työlle voi hankkia ulkoisen tunnuksen
  - Vihreä lippu
  - Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatti

Keke-työstä saa myös hyvää mieltä. Kekeilyyn kuuluu yhdessä tekemistä, onnistumisen iloa ja myös hauskanpitoa. Keke-työ voi myös tuoda mukanaan uudenlaisia sisältöjä ja uutta innostusta omaan työhön. Lisäksi työlle voi saada ulkoista tunnustusta vaikkapa osallistumalla kouluille suunnattuihin kuntien, järjestöjen tai yritysten järjestämiin kilpailuihin, liittymällä mukaan Vihreä lippu -ohjelmaan tai hakemalla koululle Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatin.

Vihreä lippu on käytännönläheinen ja tehokas päiväkotien ja koulujen kestävän kehityksen työkalu. Sen avulla vähennetään ympäristökuormitusta, toteutetaan kestävän kehityksen kasvatusta ja lisätään lasten ja nuorten osallisuutta. Vihreä lippu tarjoaa tukea, verkostoitumista, materiaaleja ja koulutusta keke-työhön. Osallistujilta ei vaadita tiettyä lähtötasoa, vaan jokainen asettaa tavoitteet omista lähtökohdista käsin. Tunnukseksi ansiokkaasta keke-työstä osallistuja saa vihreän lipun liehumaan salkoonsa.

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi on järjestelmä, joka tarjoaa arviointityökaluja, materiaaleja, neuvontaa ja koulutusta koulujen ja oppilaitosten kestävän kehityksen työn tueksi. Järjestelmä mahdollistaa ulkoisen arvioinnin ja sertifikaatin hakemisen, mutta työkalut ovat verkossa kaikkien vapaasti käytettävissä. Sertifiointin nettisivuille on koottu kestävän kehityksen teemoihin liittyvää tukimateriaalia ja linkkejä.

Kalvo 27

Keke palkitsee

- Osallistuminen oman arjen asioihin tuottaa parempia palveluita ja ympäristöä
- Keke-työ on parhaimmillaan kokonaisvaltainen oppimisprosessi
  - mahdollistaa osallisuuden kokemukset
  - mahdollistaa monipuolisten tietojen ja taitojen oppimisen

Kun oppilaiden osallistuminen keke-työhön on mielekästä ja vaikuttavaa, ovat sen hyödyt moninaiset. Keke-työn kautta oppilaat voivat oppia, että omilla ajatuksilla ja teoilla on väliä ja että omalla toiminnallaan voi vaikuttaa.

Merkittävä tekijä lasten ja nuorten mahdollisuudelle osallistua ja vaikuttaa on aikuinen: se, miten aikuinen asennoituu oman valtansa jakamiseen ja omaan rooliinsa, määrittää pitkälti lasten ja nuorten osallistumisen rajat. Kun oppilaat nähdään osaavina ja arvokkaina toimijoina, ja he kokevat tulevansa vakavasti otetuiksi ja kuulluiksi, syntyy voimaantumisen ja valtautumisen kokemuksia – kykyä ja halua olla mukana ja kantaa vastuuta.

Kalvo 28

www.4v.fi/kekekoulussa

- Lue lisää koulujen kestävän kehityksen työstä Keke koulussa - kestävän kehityksen oppaasta
- Kalvosarja on tehty osana Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy:n 4V-hanketta
- Materiaalia saa vapaasti käyttää kokonaan tai osin, mutta kuvia ei ole lupa siirtää toisiin yhteyksiin
- Kuvitus: Seppo Leinonen

Liite 1: Keke-bingo

Jokaiselle osallistujalle monistetaan alla oleva ruudukko (tai yhdessä voidaan laatia ryhmän oma ruudukko eri keke-kysymyksillä). Bingo-osumia kerätään kiertelemällä muiden osallistujien joukossa ja esittämällä heille ruudukon väitteitä. Mikäli vastaajan koulussa toimitaan ruudun väittämän mukaan, vastaajan nimi kirjoitetaan kyseiseen ruutuun. Tavoitteena on saada neljän eri nimen suora joko pystyyn, vaakaan tai vinottain. Kierrosta voidaan jatkaa ensimmäiseen bingoriviin saakka, tai vaikkapa ensimmäiseen täyden ruudukon bingoon asti.

Vanhemmat ja isovanhemmat otetaan mukaan arkeen ja opetukseen	Koulussa ei pidetä valoja turhaan päällä	Koulun sisätilat ja piha ovat toimivat, turvalliset ja esteettömät	Koulussa ei ole vuotavia hanoja tai vessanpönttöjä
Koulussa ei käytetä kertakäyttöastioita	Koululla on kirjastokortti	Koulun työyhteisöllä on yhteistä virkistys- tai harrastustoimintaa	Opetuksessa ja retkillä hyödynnetään lähiympäristöä (luonto-, kulttuuri- ja historialliset kohteet)
Koulussa vietetään eri kulttuurien juhlapäiviä	Koulun tavarat hankitaan mahdollisuuksien mukaan käytettyinä (esim. kirjat, kalusteet, urheiluvälineet)	Koulun vedenkulutuksen vähentämiseksi on asetettu tavoitteita	Koulun ruokahetkissä korostetaan kiireettömyyttä ja hyviä käytöstapoja
Koululla on oma komposti	Kaikki koululle pyöräilevät käyttävät pyöräilykypärää	Koulun huonelämpötila on säädetty sopivaksi (21 astetta +/- 1 aste)	Koulun pihalla tai ikkunalla kasvatetaan hyötykasveja

Liite 2: Miten maailma toimii?

Tehtävänä on kerrata elämälle välttämättömiä maapallon toiminnan peruseriaatteita. Osallistujat jaetaan 2-3 hengen ryhmiin. Jokainen ryhmä tarvitsee ison paperin sekä kyniä.

Paperin keskelle piirretään maapallo, ja kuvaa täydennetään osallistujien tietojen ja muistin mukaan. Millaiset kemialliset, fysikaaliset ja biologiset ilmiöt vaikuttavat jatkuvasti maapallolla? Mitkä ovat elämälle välttämättömiä tekijöitä ja prosesseja? Miten maapallo toimii?

Lopuksi vertaillaan ryhmien maapallokuvia. Muistettiinko kaikki oleellinen vai unohtuiko jotain keskeistä? Palautuivatko maapallon prosessit helposti mieleen, vai pitikö muistia kaivella? Miksi luonnontieteellisten perusteiden ymmärtäminen on keke-kasvatuksen kannalta tärkeää?

Liite 3: Keke-työryhmän perustaminen

Osallistujat jaetaan noin 6–8 hengen ryhmiin. Ryhmät ovat kuvitteellisen koulun keke-työryhmän järjestäytymispalaverissa. Jokaiselle ryhmän jäsenelle jaetaan lappu, jossa kuvataan hänen roolinsa (ks. alla). Osallistujille annetaan muutama minuutti valmistautumisaikaa, jonka jälkeen kokous alkaa. Kokouksen kesto voi olla ryhmän innokkuudesta riippuen 15–30 minuuttia. Kokouksen jälkeen luovutaan rooleista ja keskustellaan rooliharjoituksen herättämistä tuntemuksista ja oivalluksista.

1. Rehtori

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Olet Toivolan koulun rehtori. Kunnassa on tehty päätös, jonka mukaan kaikilla kouluilla tulee olla kestävän kehityksen ohjelma kuluvan lukuvuoden loppuun mennessä. Tarkkoja ohjeita ei kuitenkaan ole saatu. Suhtaudut asiaan hieman epäilevästi, tuottaahan tämäkin taas lisätyötä. Työhön ei ainakaan ole varattu yhtään rahaa. 4. luokan innokas opettaja on kuitenkin ottanut asian omakseen. Olet luvannut kertoa kokouksessa kunnan päätöksestä. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

2. Neljännen luokan opettaja, koulun keke-vastaava

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Kunnassa on tehty päätös, jonka mukaan kaikilla kouluilla tulee olla kestävän kehityksen ohjelma ensi vuoden loppuun mennessä. Olet keke-asioista innostunut 4. luokan opettaja, joka on koulun keke-työryhmän kokoamisen yhteydessä valittu koulun keke-vastaavaksi. Olet täynnä ideoita ja koet todella tärkeäksi, että koko kouluyhteisö ryhtyy keke-työhön yhdessä.

Toimit kokouksen puheenjohtajana ja alustat keskustelua keke-työn käynnistämisestä. Voit esimerkiksi ehdottaa, että otatte Keke koulussa -oppaan keke-työn ohjenuoraksi. Vai olisiko parempi liittyä Vihreä lippu -ohjelmaan? Olet saanut keke-työryhmään mukaan myös oppilaiden edustajia ja haluat kuulla heidänkin mielipiteensä. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa. Kokouksen alussa pidetään lyhyt esittelykierrös, koska osa on uusia talossa ja kaikki eivät siten tunne toisiaan.

Esityslista

1. Esittäytymiskierros
2. Terveiset kunnasta (rehtori)
3. Keke-työn käynnistäminen päiväkodissa (keke-vastaava)
4. Keskustelua
5. Jatkosta sopiminen

3. Musiikinopettaja

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Olet aika uusi työntekijä koulussa, etkä kehdannut kieltäytyä työryhmän jäsenyydestä, vaikka aihe ei oikeastaan kiinnosta sinua lainkaan. Ruokalassahan jo lajitellaan biojäte, eikö se riitä? Eikö tämä aihe käsitellä biologian tunneilla? Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

4. Tokaluokkalainen

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Olet 2.-luokkalainen ja todella ylpeä paikastasi työryhmässä. Osallistut innokkaasti keskusteluun, vaikka et aina ihan ymmärräkään kaikkea. Koulussa ja kotona olet kova muistuttamaan muita valojen sammuttamisesta ja veden säästämisestä. Olet myös todella kiinnostunut linnuista. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

5. Kuudesluokkalainen

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Olet 6.-luokkalainen ja odottelet jo yläasteelle pääsyä. Sinut on valittu ryhmään, jotta muu luokka saa edes hetken työskennellä rauhassa. Keke ei voisi juuri vähempää kiinnostaa. Yhtäkkiä saatat kuitenkin huomata kokouksessa jotain mielenkiintoista ja jaksat keskittyä hetken aikaa. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

6. Keittäjä

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Olet kiltti ja asiaan positiivisesti suhtautuva keittäjä, joka on työskennellyt alalla kymmeniä vuosia. Pääruuat tulevat kunnan keskuskeittiöstä, joten kaikista asioista ei voida päättää koulun sisällä. Olet kuitenkin valmis omalta osaltasi edistämään kekeä keittiössä. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

7. Siivooja

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Suhtaudut keke-työhön hieman epäilevästi. Olet myös kyllästynyt siihen, että oppilaat sotkevat ja roskaavat paikkoja. Jos vaan olisi kunnan kuri! Siivoojilla on vakiintuneet toimintatavat ja toivot, ettei niitä aleta sekoittamaan. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

8. Vanhempainyhdistyksen edustaja

Toivolan koulu sijaitsee pikkukaupungin keskustassa. Koulussa on luokat 1–6, oppilaita on yhteensä noin 200. Koulun keke-työtä aloitellaan parhaillaan. Keke-työryhmä on valittu ja nyt on työryhmän ensimmäinen kokous.

Olet vanhempainyhdistyksen aktiivi ja innokas ekoilija. Perheesi on vasta muuttanut paikkakunnalle ja tuot mukana paljon ideoita edellisen asuinpaikan koulun toiminnasta. Esimerkiksi jokaviikkoinen kasvisruokapäivä, yhteiset tapahtumat läheisen vanhainkodin kanssa sekä kaiken mahdollisen jätteen lajittelu ovat jääneet mieleesi. Valmistaudu esittelemään itsesi muille kokouksen alussa.

Liite 4: Keke-työn tavoitteet, aikataulut ja vastuut

Jotta keke-työ olisi tuloksellista, on tarpeen sopia tavoitteista, aikatauluista ja vastuuhenkilöistä. Suunnittelun ja seurannan apuvälineenä voi käyttää taulukkoa, johon kirjataan yhdessä sovitut asiat.

	Elo	Syys	Loka	Marras	Joulu	Tamm	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Keke-työn tärkeät osa-alueet	
Tarvittavat toimenpiteet ja resurssit												Laadukas keke-työ
Tarvittavat resurssit yht. (tunteja, eur)												

Tarvikkeet: fläppipaperia, pieniä lappuja, sinitarraa, kyniä

- Piirretään oheinen taulukko fläppipaperille ja kiinnitetään se seinälle kaikkien nähtäville.
- Pohditaan oman koulun keke-työn taustalla olevia *tärkeitä osa-alueita*, valitaan noin viisi keskeisintä ja merkitään ne taulukon oikeanpuoleiseen sarakkeeseen (esimerkiksi keke-ohjelma, viestintä, motivaatio, oppilaiden osallisuus, opetuksen kehittäminen).
- Pohditaan, mitä konkreettista pitää tehdä, jotta tärkeät osa-alueet toteutuisivat, ja kirjoitetaan toimet pienille lapuille.
- Kirjoitetaan samoille lapuille toimien toteuttamiseen tarvittavat resurssit (työaika, rahaa) ja toteuttamisesta vastaavat henkilöt.
- Aikataulutetaan toimet sijoittamalla laput taulukkoon sopivan kuukauden kohdalle.
- Alimmalle riville voidaan laskea yhteen kussakin kuussa tarvittavat resurssit (ajalliset, rahalliset).